

Rozšíření výra velkého (*Bubo bubo*) v okrese Louny

Distribution of Eagle Owl (*Bubo bubo*) in the Louny district

Herbert Tichý

Úvod

Ještě před nemnoha lety u nás patřil výr velký (*Bubo bubo*) mezi nejhroženější druhy živočichů. Postupně se však stal klasickým příkladem toho, jakých pozitivních výsledků lze dosáhnout při důsledné ochraně druhu.

V letech 1895-1904 u nás podle ŠTASTNÉHO a kol. (1987) hnízdilo pouze okolo 20 párů. V r. 1929 byl výr prohlášen za národní kulturní památku a od té doby se datuje jeho přísná ochrana. Výsledkem bylo, že v období 1940-1945 u nás podle HUDCE a kol. (1983) hnízdilo již okolo 75 párů. Ochrana byla i nadále tak účinná, že dnešní stavy činí podle ŠTASTNÉHO a kol. (1987) 400-600 hnízdících párů. To je v korelaci s údaji BEJČKA a kol. (1995), který naši zimující populaci odhaduje na 1000-2000 jedinců. Při sledování hnízdního rozšíření ptáků udává ŠTASTNÝ a kol. (1987) výra velkého z 35% sledovaných čtverců a při obdobném sledování zimního rozšíření jej BEJČEK a kol. (1995) udává z 36,5% sledovaných čtverců. Naše populace se tak stala jednou z nejsilnějších ve střední Evropě.

Přes tyto vynikající výsledky je u nás výr velký stále ještě po zásluze chráněn zákonem č. 114/1992 Sb. a vyhláškou MŽP č. 395/1992 Sb., kde je podobně jako v Červené knize ohrožených živočichů (SEDLÁČEK et al. 1988) zařazen do kategorie druhů ohrožených.

Podobně jako u nás je výr velký chráněn i v dalších státech. Mezi silně ohrožené druhy je zanesen v Červené knize SRN, odkud např. HECKENROTH (1985) udává z území Dolního Saska hnízdění pouhých 7 párů. Je veden i v Červených knihách Rakouska (GEPP 1983), Bulharska (BOTEV et al. 1985) a Polska (1975), odkud CZARNECKI udává hnízdění 60 - 80 párů. Podle SEDLÁČKA a kol. (1988) je výr jako ohrožený druh veden i v evropské Červené knize a je chráněn i Washingtonskou a Bernskou konvencí.

Výsledky

Kromě tradičních míst k hnízdění (skály, sutě, dutiny, zříceniny a pod.) se výr velký v posledních letech rozšířil v okrese Louny i na kopcích Lounského středohoří, odkud byl v minulosti znám pouze z rezervací na Rané a Bořeni.

Následující přehled udává jednotlivá pozorování a případné hnízdění z okresu Louny, i když samozřejmě výčet nebude jistě vyčerpávající.

1974 - podle dotazníkové akce VONDRÁČKA (in litt.) u mysliveckých sdružení se výři vyskytovali a pravděpodobně i hnízdili u Blatna, Dětaně a Chožova. Od Blatna a Dětaně udává pozorování i KRAUZ (in litt.).

1976 - podle ČEPKA (in litt.) se 1 ex. bez bližších údajů vyskytoval celoročně u Bílovic u Petrohradu.

1977 - bylo zaznamenáno hnízdění ve starém hnízdě po káni lesní (*Buteo buteo*) u Hořence, ze kterého byli vyvedeni 2 juv. Při kontrole hnízda byly pod stromem nalezeny vývržky a zbytky zajíce polního (*Lepus europaeus*). Podle mysliveckého hospodáře PAŘÍZKA (in verb.), zde výři hnízdili i v předchozím roce.

1978 - nalezen jeden uhynulý jedinec v Národní přírodní rezervaci Raná (FRAJT in verb.)

1979 - bylo zaznamenáno opětovné hnízdění u Hořence, tentokrát u paty stromu. Podle PAŘÍZKA (in verb.) došlo k hnízdění i na Křížovém vrchu u Libčevsi a 1 ex. byl pozorován i v Černodolech u Nečich.

1980 - podle TICHÉHO a PLETICHY (1982) vyhnízdili výři v tomto roce za cihelnou v Kryrech.

1981 - dne 20. 11. byl zastižen 1 ex. ve vysoké trávě při honu u Mnichovského Týnce. Při dalším honu 28. 11. byl 1 ex. pozorován u Bílých strání u Třtěna.

1982 - v nemocnici v Lounech byl zastižen 1 ex. se sokolnickými poutky (NĚ-MEC in verb.). V tomto roce bylo doloženo hnízdění u Peruce u údolí zvaném V hlubokém. Hnízdo bylo na stráni s jižní expozicí ve smíšeném lese u velkého balvanu. Na hnízdě byla 3 pull. Při kontrole 20. 4. bylo nalezeno 1 pull. mrtvé. Kromě toho byly u hnízda zbytky zajíce, koroptve polní (*Perdix perdix*) a křečka polního (*Cricetus cricetus*).

1983 - v červnu pozoroval poblíž místa hnízdění z r. 1982 1 ex. NÁHLOVSKÝ (in verb.)

1984 - HOUDA (in verb.) udává z 2. 6. úspěšné hnízdění v Národní přírodní rezervaci Raná. Téhož roku byla vyvedena 3 mlád'ata na Radýšku u Lahovic poblíž Libčevsi. Jeden jedinec byl chován ještě v prosinci v tamnější odchovně bazantů.

1985 - NOVOTNÝ (in verb.) udává z Peruce vyvedení 2 pull. Hnízdo se nacházelo na stráni vytvořené průřezem pro tranzitní plynovod asi 500 m od původního hnízdiště. U hnízda se nacházely vývržky a zbytky ježka (*Erinaceus sp.*). Téhož roku byla 12. 10. chycená zraněná samice u Žerotína a byla převedena do zooparku v Chomutově. Další hnízdění bylo zaznamenáno u Buškovic. Dne 7. 12. byl výři 1 ex. pozorován u Chraberců, Nečich a Chožova, 28. 12. byli zastiženi 2 jedinci na kopci Syslík u Třtěna. Podle BUŠKA a kol. (1990) byli ze shodné králičí nory jako v r. 1984 u Buškovic vyvedeni mladí.

1986 - dne 16. 2. zaznamenal v Černodolech u Nečich tok SMOLÍK (in verb.). V březnu byli 3 ex. pozorováni opět na Syslíku u Třtěna (JIRÁSEK in verb.) a bylo zaznamenáno opětovné hnízdění u Peruce. Na hnízdě byla 22. 4. celkem 4 vejce, z nichž jedno bylo prasklé. Při kontrole 13. 5. jedno vejce zmizelo a 2 byla zničena spadlým kamenem. Prasklé vejce bylo odebráno a byla provedena chromatografie. Bylo zjištěno HCB - 0.166, HCH - 0.377, DDT - 6.109 a PCB^F 11.096. Při honu na drobnou zvěř byl 1. 11. na Chožovském vrchu zastižen 1 ex. s ulovenou slepicí bažanta obecného (*Phasianus colchicus*) a týž den byli pozorováni 3 ex. na Chrabereckém chlumu u Mnichovského Týnce. V tomto roce udává ZAVADIL (in litt.) houkání 1 ex. u zřícené stěny kaolinového lomu u Buškovic a hnízdění pod kořenem stromu na Rubínu u Podbořan.

1987 - dne 17. 3. zaznamenal ŠRŮMA (in verb.) houkání 3 ex. v kamenolomu v Chrabercích, který je v neustálém provozu. HOUDA (in verb.) udává nalezení jednoho uhynulého jedince na Vlčím vrchu u Petrohradu. Na Peruci na sledovaném hnízdišti se nacházela 1. 4. 3 vejce. 27. 4. bylo na hnízdě 1 vejce a 2 pull. 9. 5. zde bylo pouze 1 mládě, které bylo úspěšně vyvedené.

1988 - 1. 4. jsou na hnízdě na Peruci 3 vejce, 8. 5. - 2 pull., 9. 5. - 1 pull, které bylo označeno kroužkem A5505. V září byl podle HOUDY (in verb.) chycen na hranicích okresu u Třeboce 1 ex. označený kroužkem L5929 a pozorován další jedinec. Dne 30. 10. byl nalezen uhynulý exemplář na Velkém vrchu u Vršovic (KEPL in verb.). Další jedinec byl pozorován 19. 11. na Chožovském vrchu a dva výři 10. 12. na Bílých stráních u Třtěna.

1989 - po úpravách průřezu pro tranzitní plynovod u Peruce zde přestali výři hnízdit a přestěhovali se na původní místo z r. 1982, kde našel BAŽANT (in litt.) jedno vyvedené mládě. Dne 25. 4. pozoroval ŠMAHA (in litt.) 1 ex. v Blatna a předpokládá zde i hnízdění.

1990 - úspěšné hnízdění u Peruce (BAŽANT in verb.)

1991 - úspěšné hnízdění u Peruce (BAŽANT in verb.)

1992 - úspěšné hnízdění u Peruce (BAŽANT in verb.) a pozorovány 2 ex. v kamenolomu v Chrabercích (ANDRÁS in verb.)

1993 - dne 19. 5. úspěšné hnízdění na Peruci (BAŽANT in verb.) a 18. 3. tok v kamenolomu v Chrabercích (ANDRÁS in verb.)

1994 - dne 12. 12. 3 ex. v kamenolomu v Chrabercích (ANDRÁS, ŠRŮMA in verb.). V květnu byla nalezena u hnízda výra na Peruci noha loňského mláděte s kroužkem. Na Ročově na lokalitě V Rásochách bylo zaznamenáno hnízdění na stromě ve výšce 16 m. Na hnízdě byla 2 mlád'ata, z nichž se jedno ztratilo a jedno bylo údajně předáno do zooparku v Chomutově (HOUDA in verb.). Je to druhé zaznamenané hnízdění výra na stromě na okrese Louny. Dne 19. 4. byl pozorován u jeden jedinec ve zbytku lužního lesa na okraji obce Černčice (PEROUTKOVÁ in verb.) a 2 ex. 21. 10. u Chožova (ANDRÁS in verb.). 2. 11. pozoroval 1 ex. u Třtěna i ŠRŮMA (in verb.)

1996 - po celý únor byl zaznamenán tok v kamenolomu u Chraberců a 1 ex. byl pozorován u Vršovic. V červnu pak byli nalezeni 2 mladí na rekultivované ploše v Černodolech u Nečich poblíž hnízda, kde byly kůže z 15 ježků (*Erinaceus sp.*).

Diskuse

Většina našich současných ornitologů, kteří se zabývají hnízděním a výskytem výra velkého (*Bubo bubo*) na našem území (HUDEC et al. 1988, VLAŠÍN, ELDER 1988, VONDRÁČEK 1988, BEJČEK, ŠTASTNÝ, HUDEC 1995, ŠUTERA, VONDRÁČEK, VYSOKÝ 1997 a další) se shodují v tom, že od vyhlášení ochrany v r. 1929 došlo k podstatnému zvýšení naší hnízdní populace.

Tento trend byl zaznamenán nejenom na bývalém území severočeského kraje, ale i na okrese Louny. Starší autoři, kteří se na okrese Louny zabývali ornitologií (FEYGL 1885, CHAD - ŠEVĚTÍNSKÝ 1909, ŠUBRT 1925) tento druh z území okresu neudávají. Výskyt nebyl zaznamenán ani v pozdějších letech, kdy se výskytem tohoto druhu na našem území zabývali např. JIRSÍK (1944) a ČERMÁK a kol. (1955), kteří nejbližší hnízdiště udávají z Bořeně u Býliny.

O tom, jak rychle se tento druh šířil na severu Čech referuje např. VONDRÁČEK (1988). V r. 1906 to bylo 7-12 párů, v r. 1930 - 16 párů, v r. 1970 - 40 párů a v období 1982-1985 asi 50 párů. Z toho v tomto období na okrese Louny 2 páry. Dnes udává např. ŠUTERA et al., (1997) pouze z území okresu Ústí nad Labem výskyt na 30 a hnízdění na 20 lokalitách.

První hnízdění výra velkého na území okresu Louny lze datovat do počátku 80. let, kdy podle VONDRÁČKA (in litt.) hnízdili výři na 3 lokalitách. Dvě z nich

se nachází v bývalém vojenském prostoru v oblasti Doupovských hor, odkud udává hnízdění i BUŠEK a kol. (1990). Třetí lokalita se pak nachází v oblasti Lounského středohoří. Tyto oblasti jsou i v současné době centrem hnízdění a v posledních letech bylo zaznamenáno pravidelné hnízdění i v lesním komplexu Džbán. Výrazný vzestup však byl zaznamenán hlavně v Lounském středohoří, na což upozorňuje i BEJČEK a kol. (1995). Podobně jako jinde (PYKAL et al., 1988) i zde bylo zaznamenáno hnízdění v kamenolomu, který je v plném provozu.

V současné době se předpokládá na okrese Louny každoročně hnízdění 15 - 20 párů, což na celkové ploše představuje hnízdní revír jednoho páru na 50,77 - 74,46 km². To je shodné s údaji PYKALA a kol. (1988), který z území jihozápadních Čech udává hustotu 1 pár na 55-78 km².

Je tedy zřejmé, že i na území okresu Louny došlo k podobným pozitivním změnám jako udává např. PYKAL a kol. (1988) a VLAŠÍN a ELEDER (1988). Přesto však je nutno podpořit názor SLADKOVSKÉHO (1988) o nutnosti dalšího sledování. To je případ okresu Louny, kde je většina získaných poznatků závislá na informátorech.

Souhrn

Ze starších autorů, kteří se zabývali rozšířením výra velkého (*Bubo bubo*) na našem území (FEYGL 1885, JIRSÍK 1944, ČERMÁK et al. 1955, CHADŠEVĚTÍNSKÝ 1909, ŠUBRT 1925) nikdo výra velkého z dnešního území okresu Louny neudává.

K prvnímu zahnízdění patrně došlo počátkem 80. let (VONDRÁČEK in litt.) a v období 1982-1985 zde hnízdily pouze 2 páry (VONDRÁČEK 1988). Od tohoto období bylo do současnosti hnízdění doloženo v oblasti Doupovských hor, v lesním komplexu Džbán a hlavně na kopcích Lounského středohoří. V současné době se každoročně předpokládá hnízdění 15 - 20 párů, což odpovídá hustotě 1 páru na 50,77 - 74,46 km².

Summary

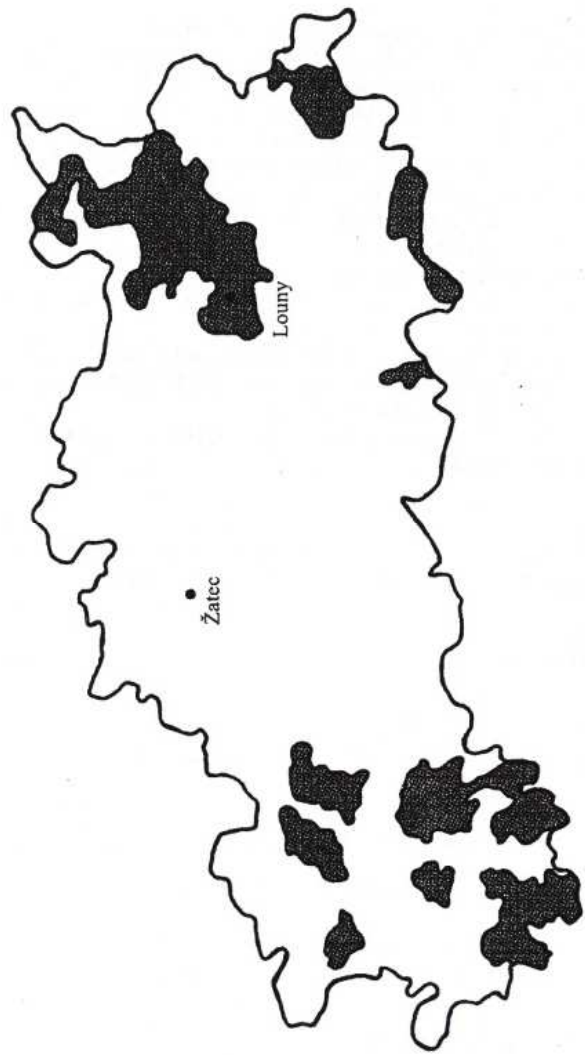
First nesting took place early in the eighties, only two couples nested in 1982-1985. Since that period nesting has been proved in the Doupovské hory, in the Džbán forest complex, and mainly in the hills of Lounské středohoří. Nowadays nesting is assumed of about 15-20 couples every year, which corresponds to occurrence of 1 couple per 50,77-74,46 km². Distribution of Eagle Owl (*Bubo bubo*) in the Louny region today.

Literatura

- BÁRTA Z., 1982: Pes domácí kořistí výra velkého (*Bubo bubo*). Zprávy ČOS, 24-30.
- BEJČEK V., ŠTASTNÝ K., HUDEC K., 1995: Atlas zimního rozšíření ptáků v České republice 1982-1985. Praha.
- BOTEV G., et al., 1985: Červenaja kniga Bulgarije. Tom 2. Životni. Sofia.
- BUŠEK O., TEJROVSKÝ V., ZAVADIL V., 1990: Obratlovci Doupovských hor (*Aves, Mammalia*). Příroda.
- CZARNECKI Z., 1975: Ptaki chronione w Polsce. Sowy. Warszawa.
- ČERMÁK, K., 1955: Lesnický a myslivecký atlas. Ústřední správa geodezia a kartografie. Praha.
- FEYGL J., 1885: Ornis - Internationale Zeitschrift für die gesmate Ornitologie. Wien.

- GEPP J., et al., 1983: Rote Listen gefährdeter Tiere Österreiches. Wien.
- HECKENROTH H., 1985: Atlas der Brutvögel aus den Jahren 1976-1979. Hannover.
- HUDEC K., et al., 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 1/3. Academia. Praha.
- CHADŠEVĚTÍNSKÝ J. A., 1909: Dějiny lovu a lovectví v Čechách a na Moravě. Louny.
- JIRSÍK, J., 1944: Naše sovy. Česká geografická unie. Praha.
- PYKAL, J., VLČEK, J., MRÁZ, L., 1988: Rozšíření a početnost výra velkého (*Bubo bubo* L.) v jihozápadních Čechách. Sovy 1986. SZN. Praha.
- SEDLÁČEK et al., 1988: Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR 1. Ptáci. Academia. Praha.
- SLADKOVSKÝ, P., 1988: Program a cíle výzkumu biologie výra velkého (*Bubo bubo*) in: SITKO, J., TRPAK, P., 1988: Sovy 1986. SZN. Praha.
- ŠTASTNÝ K., RANDÍK A., HUDEC K., 1987: Atlas hnízdního rozšíření ptáků ČSSR 1973/77. Academia. Praha.
- ŠUBRT J., 1925: Statistika okresu Lounského. Louny.
- ŠUTERA, V., VONDRÁČEK, J., VYSOKÝ, V., 1997: Ptáci okresu Ústí nad Labem. AOS Publishing. Ústí nad Labem.
- TICHÝ H., PLETICHA P., 1982: Ptactvo Lounska. MOS 40:65 - 125.
- VLAŠÍN, M., ELEDER, P., 1988: Hnízdění výra velkého (*Bubo bubo*) na území jihomoravského kraje. Sovy 1986. SZN. Praha.
- VONDRÁČEK, J., 1988: Vývoj populace výra velkého v Severočeském kraji. Sovy 1986. SZN. Praha.

Adresa autora:
Herbert Tichý,
Drůbežárna 64,
439 01 Černčice u Loun

Obr. 1: Mapa okresu Louny se zakreslením současného výskytu výra velkého
Fig. 1: Map of Louny district with drawn occurrence of Eagle Owl.